

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie
Chełmskie Towarzystwo Naukowe

Prawa dziecka w przestrzeni życia społecznego

Redakcja naukowa
Halina Bejger i Paweł Skrzydlewski

Chełm 2018

Recenzenci:

PROF. NADZW. DR HAB. JOLANTA KARBOWNICZEK
Akademia Ignatianum w Krakowie

PROF. NADZW. DR HAB. RYSZARD POLAK
Akademia Wychowania Fizycznego Józefa Piłsudskiego w Warszawie
Filia w Białej Podlaskiej

Redakcja edytorska:

BEATA FAŁDA, BEATA KUCHARSKA

Projekt okładki:

MARIUSZ MACIUK

ISBN

978-83-953150-0-8

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA ZAWODOWA W CHELMIE
UL. POCZTOWA 54, CHEŁM 22-100, POLSKA

Spis treści

Wstęp	3
-----------------	---

Część I Prawa dziecka i ich cywilizacyjne zagrożenia

Rozdział 1.	
Katarzyna Stępień, <i>Antropologiczne podstawy praw dziecka</i>	9
Rozdział 2.	
Marian Zdzisław Stepulak, <i>Prawa dziecka a współczesny system rodzinny</i>	35
Rozdział 3.	
Paweł Skrzydlewski, <i>Prawo do życia we współczesnej kulturze: cywilizacyjne zagrożenia praw dziecka</i>	53
Rozdział 4.	
Oleg Lisovets, Halina Bejger, <i>Ochrona praw dziecka na współczesnej Ukrainie</i>	71

Część II Podmiotowość, godność, dobro dziecka jako źródło jego praw

Rozdział 5.	
Roman Jusiak, <i>Prawa dziecka i podmiotowość dziecka – esej pedagogiczny</i>	85

Rozdział 6.

Małgorzata Łobacz, *Prawa dziecka a problem ubóstwa w Polsce – aspekt pedagogiczny* 107

Rozdział 7.

Jacek Lewicki, *Godność człowieka podstawą praw dziecka* . 121

Rozdział 8.

Beata Kostrubiec-Wojtachnio, *Prawa dziecka a prawa człowieka z perspektywy psychologicznej* 135

Część III Prawa dziecka w perspektywie współczesnej pedagogii

Rozdział 9.

Aneta Paszkiewicz, *Prawo dziecka do konsekwentnego wychowania* 153

Rozdział 10.

Swietłana Borysiuk, Halina Bejger, Iwan Borysiuk, *Edukacja jako warunek inkluzji społecznej wychowanków placówek resocjalizacyjnych* 165

Rozdział 11.

Halina Bejger, *Prawa dziecka a opieka nad dziećmi osieroconymi w Polsce* 187

Rozdział 12.

Jolanta Andrzejewska, *Prawa dziecka w przestrzeni edukacyjnej przedszkola* 221

Rozdział 13.

Beata Kucharska, *„Nasze prawa – ważna sprawa”, czyli dziecko i jego prawa w najnowszej literaturze dla najmłodszych* . 251

Bibliografia 269

Informacja o autorach 283

Wstęp

*Dziecko – już mieszkaniec, obywatel i już człowiek,
Nie dopiero będzie, a już jest*¹.

J. Korczak

Minęło czterdzieści lat od czasu, kiedy polski ambasador złożył w Organizacji Narodów Zjednoczonych projekt *Konwencji o Prawach Dziecka*. Fakt ten rozpoczął długofalowe działania legislacyjne oraz międzynarodową dyskusję na temat praw, jakie przysługują dzieciom.

Konwencja o Prawach Dziecka ogłoszona światu 20 listopada 1989 r. wniosła w życie społeczne wielu narodów nową jakość – usankcjonowane prawnie obowiązki rodziny, państwa oraz społeczności lokalnych i międzynarodowych wobec dziecka, które zostało uznane za wartościową istotę ludzką. Od tego czasu *Konwencja* traktowana jako konstytucja praw dziecka ugruntowała status dziecka, które przestało być wyłącznie przedmiotem ochrony, a stało się przedmiotem praw i wolności. Zapisy *Konwencji* „zapewniają równouprawnienie wszystkich dzieci niezależnie od narodowości, rasy, wyznania, a także gwarantują dzieciom urodzonym poza małżeństwem te same prawa jakie mają dzieci urodzone w małżeństwie”².

Konwencja ponadto wyraźnie wyeksponowała wartość, jaką stanowi dobro dziecka, czyniąc zęń zasadę ukierunkowującą wszystkie działania na rzecz dzieci. Dobro dziecka – postrzegane już od lat jako norma prawna – obejmuje wszystko to, co służy prawidłowemu rozwojowi dziecka zarówno w środowisku rodzinnym, jak i poza nim (w przypadku konieczności umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej).

---

¹J. Korczak, *Wstęp do książki M. Rogowskiej-Falskiej, Zakład Wychowawczy „Nasz Dom”*, w: J. Korczak, *Pisma rozproszone*, t. 1: Listy (1913-1939), *Dzieła*, t. 4, Warszawa 2008, s. 204.

²M. Kołakowska-Przełomiec, *Prawo polskie a Konwencja o Prawach Dziecka*, w: *Dziecko i jego prawa*, red. E. Czyż, Warszawa 1992, s. 51.

Decyzją Rady Miasta Chełm rok 2018 został ustanowiony Rokiem Praw Dziecka. *Konferencja Prawa dziecka w przestrzeni edukacyjnej i społecznej*, zorganizowana przez Chełmskie Towarzystwo Naukowe oraz Katedrę Pedagogiki Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Chełmie, stanowiła ważny wkład w dyskusję na temat realizacji praw dziecka we współczesnym życiu społecznym. Monografia, którą oddajemy do rąk Czytelnika, stanowi wielopłaszczyznowe podejście do praw dziecka i eksponuje dziecko jako ważny podmiot w przestrzeni życia społecznego.

Treść książki została ujęta w trzech częściach.

Część pierwsza przedstawia prawa dziecka w ujęciu filozoficznym oraz pedagogicznym. Filozoficzne podstawy praw dziecka zostały ukazane w rozdziale Katarzyny Stępień pt.: *Antropologiczne podstawy praw dziecka*. Autorka odwołuje się do dziecka jako osoby ludzkiej posiadającej swoją godność i ogromną wartość. Szczególne znaczenie nadali Autorzy prawu dziecka do życia i jego ochrony już od momentu jego poczęcia oraz zagrożeniom cywilizacyjnym, które sprzyjają jego łamaniu (np. rozdz. 3 autorstwa Pawła Skrzydlewskiego, *Prawa dziecka a ich zagrożenia cywilizacyjne...*). Rodzina jako podstawowe środowisko wychowania człowieka zostało przedstawione w rozdziale autorstwa Mariana Stepulaka pt.: *Prawa dziecka a współczesny system rodzinny* na temat znaczenia naturalnego środowiska rodzinnego dla prawidłowego rozwoju fizycznego i społeczno-moralnego dziecka, stosunków pomiędzy rodzicami a dziećmi oraz ich wzajemnych praw i obowiązków. Autorzy ostatniego rozdziału w tej części książki, Oleg Lisovets i Halina Bejger, przedstawili obraz współczesnej Ukrainy w kontekście realizacji zapisów Konwencji o Prawach Dziecka.

Druga część monografii koncentruje uwagę Czytelnika na źródłach praw dziecka. Dziecko jako podmiot regulacji prawnych został przedstawiony w rozdziale otwierającym, autorstwa Romana Jusiaka, nt. *Prawa dziecka i podmiotowość dziecka – esej pedagogiczny*. Według autora w świetle kodeksu dziecko uzyskuje automatycznie zdolność prawną i to z niej wynikają prawa do ochrony zdrowia, prawa obywatelskie czy prawo do nazwiska. Autorzy wyraźnie podkreślają znaczenie godności dziecka jako źródła praw i wolności. Małgorzata Łobacz w rozdziale 7, pt.: *Prawa dziecka a problem ubóstwa w Polsce – aspekt pedagogiczny* zwraca uwagę na godność dziecka, która pozwala mu odnaleźć

się w trudnych momentach życia. Powiązania praw dziecka z prawami człowieka ukazują rozdziały ks. Jacka Lewickiego, *Godność człowieka podstawą praw dziecka* oraz Beaty Kostrubiec-Wojtachnio pt.: *Prawa dziecka a prawa człowieka z perspektywy psychologicznej*, w których dziecko traktowane jest, zgodnie z intencjami Janusza Korczaka – prekursora praw dziecka, jako pełnowartościowy człowiek, który zasługuje na to, aby mieć swoje prawa.

Trzecia część monografii dotyczy praw dziecka do praktyki pedagogicznej i prezentuje wyniki badań na temat poziomu realizacji tych praw. Aneta Paszkiewicz w rozdziale pt.: *Prawo dziecka do konsekwentnego wychowania* obok praw dziecka ukazuje proces wychowania, w którym ważnym czynnikiem są obowiązki dziecka oraz jego rodziców czy wychowawców, akcentując ich odpowiedzialność za wyniki tego procesu. Badania przeprowadzone w ośrodku resocjalizacyjnym na Ukrainie przez Swietłanę Borysiuk, Halinę Bejger i Iwana Borysiuka zostały zaprezentowane w kolejnym artykule pt.: *Edukacja jako warunek inkluzji społecznej wychowanków placówek resocjalizacyjnych*. Autorzy ukazują znaczenie, jakie dla wyników procesu resocjalizacji młodzieży ma prawo dziecka do edukacji, które wykorzystane z myślą o dobru i przyszłości młodzieży niedostosowanej społecznie zaowocowało podjęciem przez wychowanków placówki studiów uniwersyteckich i stworzyło warunki do ich powrotu do udziału w życiu społecznym. W kolejnym rozdziale (*Prawa dziecka a opieka nad dziećmi osieroconymi w Polsce*) Halina Bejger przedstawia wyniki badań empirycznych, których przedmiot stanowi poziom realizacji praw dziecka w instytucji pieczy zastępczej. Prawami dziecka w odniesieniu do dzieci najmłodszych zajęły się Jolanta Andrzejewska – w rozdziale *Prawa dziecka w przestrzeni edukacyjnej przedszkola* oraz Beata Kucharska – w rozdziale końcowym, pt. „*Nasze prawa – ważna sprawa*”, czyli *dziecko i jego prawa w najnowszej literaturze dla najmłodszych*. Obie Autorki podkreślały, że wiek przedszkolny to właściwy okres na zapoznanie dzieci z ich prawami oraz na praktyczne wdrażanie tej problematyki podczas codziennej pracy opiekuńczej oraz dydaktyczno-wychowawczej.

Prawa dziecka, chociaż funkcjonują w Polsce od 1991 roku, wciąż budzą wiele kontrowersji i nadal stanowią interesujący przedmiot badań nauk humanistycznych oraz społecznych. Ich respektowanie i wprowadzanie do życia codziennego dzieci na całym świecie chroni je przed

przemocą, zaniedbaniem i wykluczeniem społecznym, a także daje szansę na tworzenie warunków harmonijnego rozwoju ich osobowości.

Dziękujemy wszystkim Autorom za ich wkład w powstanie tej książki. Dziękujemy również Recenzentom za cenne i konstruktywne uwagi.

Halina Bejger i Paweł Skrzydlewski